

ЛУГАНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «БЛАГОВІСТ»
Сватівський районний краєзнавчий музей

Л.М.Королько

Герої Соціалістичної праці Сватівщини

Сватове
2011

П е р е д м о в а

Герой Соціалістичної Праці - почесне звання, найвища трудова відзнака в СРСР, встановлена Указом Президії Верховної Ради СРСР 27 грудня 1938 року. Це звання присвоювалося Президією Верховної Ради громадянам СРСР, які своєю видатною новаторською діяльністю виявили виняткові заслуги перед державою, сприяли піднесенню народного господарства, науки, культури та зростання могутності й слави СРСР.

Особи, удостоєні звання Героя Соціалістичної Праці, одержували найвищу нагороду СРСР - орден Леніна і знак особливої відзнаки - золоту медаль «Серп і Молот» (встановлену 22 травня 1940 року) та особливу Грамоту Президії Верховної Ради СРСР.

Першим звання Героя Соціалістичної Праці був удостоєний генеральний секретар ЦК ВКП(б) Й.В.Сталін (20 грудня 1939 року), а невдовзі Героями Соціалістичної Праці стали відомі військові конструктори В.А.Дехтярьов, Ф.В.Токареєв, М.М.Полікарпов, О.С. Яковлев, В.І.Шпитальний, О.О.Мікулін, В.Я.Клімов та інші.

Героями Соціалістичної Праці стали багато робітників, колгоспників, партійних і громадських працівників, державних діячів, вчителів, лікарів, вчених, представників літератури та мистецтва і зачинателів стаханівського руху: О.Г.Стаханов, О.Х.Бусигін, І.І.Гудов, П.Ф.Кривonos, М.С.Сметанін, К.О.Борін, М.В.Гнатенко та інші новатори виробництва.

У роки Великої Вітчизняної війни за самовіддану працю в тилу заради перемоги звання Героя Соціалістичної Праці удостоєно 198 чоловік. І серед них перші жінки- Герої Соціалістичної Праці - стрілочниця Олександрова, чергова по станції Жаркова, паровозний машиніст Чухнюк.

Героями Соціалістичної Праці стали і юні патріоти - п'ятнадцятирічна грузинська піонерка Нателла Челебадзе, яка зібрала високий врожай чайного листа та ланковий юних бавовнярів таджицький піонер Турсун Матказімов.

На ознаменування трудового подвигу Героя Соціалістичної Праці, нагородженого другою золотою медаллю «Серп і Молот», на його батьківщині встановлювався його бронзовий бюст.

Першими двічі Героями Соціалістичної Праці (17 червня 1950 р.) стали передові колгоспниці по вирощуванню високих врожаїв бавовника - Б.М.Багірова і Ш.М.Гасанова.

Другою медаллю «Серп і Молот» були нагороджені прославлені бригадири тракторних бригад П.М.Ангеліна і О.В.Гіталов, голови колгоспів - С.Є.Бешуля, Ф.С.Генералов, Ф.І.Дубковецький, Ф.А.Желюк, майстри вирощування високих врожаїв С.Д.Виштак, О.К.Диптан, М.Д.Князева, Г.І.Байда та інші. Серед нагороджених другою золотою медаллю «Серп і Молот» багато відомих радянських вчених - І.М.Виноградов, П.Л.Капіца, Ф.М.Петров, В.С.Пустовойт, В.М.Ремесло, конструкторів космічних кораблів - В.П.Глушков,

С.П.Корольов, М.К.Янгель, авіаконструкторів - С.О.Лавочкін, А.І.Мікоян, П.С.Сухий та інші.

Видатний організатор промисловості - Б.Л.Ванніков, академики - І.В.Курчатов, М.В.Келдиш, Л.Духов, авіаконструктори - А.М.Туполєв, С.В.Іллюшин, голова колгоспу - Х.Турзункулов та інші, нагороджені трьома золотими медалями «Серп і Молот».

Сватівчани пишуться своїми одинадцятьма Героями Соціалістичної Праці, яких зростила сватівська земля, чи які тісно пов'язали своє життя з нашим районом. Це люди, які своїм звитяжним трудовим подвигом на протязі багатьох років добивалися найвищих показників у роботі і своєю працею прославляли свою рідну Сватівщину і надихали її трудівників на високопродуктивну працю. Імена славних Героїв Соціалістичної Праці - Бакай Г.О., Белік Г.П., Кравцова В.Я, Палійова Й.Я., Попової А.М., Рибальченка І.С., Турка В.І., Феня В.А., Форменка Д.І., Цвітенко П.С., Шевченка Д.Ф. займають достойне місце в історії нашого району.

ЗВЕЛИЧЕНІ ПРАЦЕЮ

Після війни було вщент розорено сільське господарство. Нічим було ні обробляти землю, ні засівати поля. До того ж у 1946 році сталася значна посуха і в країні утворився великий голод, який своїм чорним крилом зачепив мільйони людей у селах і містах. Країні вкрай потрібно було зерно, овочі, технічні та інші культури, щоб вижити.

У лютому 1947 р. відбувся Пленум ЦК ВКП(б), який розглянув питання «Про заходи піднесення сільського господарства в післявоєнний період». Пленум зобов'язав партійні і радянські організації протягом трьох років відновити довоєнний рівень виробництва зерна і перевершити довоєнний рівень виробництва бавовни, льону-довгунця і цукрових буряків, різко збільшити виробництво картоплі, овочів, олійних та інших культур. А 29 березня 1947 р. було прийнято Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці» і нагородження орденами і медалями СРСР колгоспників, працівників МТС і радгоспів за одержання високих урожаїв пшениці, жита, кукурудзи, цукрових буряків та бавовни. У цьому указі встановлювалося, що бригадирам і ланковим рілльничих бригад колгоспів і радгоспів, головам колгоспів, керуючим відділками, директорам, старшим агрономам і старшим механікам радгоспів, за одержання врожаю пшениці і жита на неполивних землях - не менше 30 центнерів з гектара, кукурудзи - не менше 70 центнерів, цукрових буряків - не менше 600 центнерів, присвоюється звання Героя Соціалістичної Праці.

Кожна епоха народжує своїх героїв. І це дійсно так. У цей важкий післявоєнний час сватівська земля зростила багато передовиків сільськогосподарського виробництва, які добилися високих результатів у вирощуванні зерна і різних сільськогосподарських культур. І серед них ланкові колгоспу ім. 20-річчя Жовтня (м.Сватове) Попова А.М. і Бакай Г.О., які в складних умовах 1948 року одержали урожай пшениці на своїх ланках відповідно по 31,3 і 30,6 центнерів з кожного гектара. Ланкова радгоспу №10 Белік Г.П. зі своєю ланкою одержала по 30 центнерів з гектара. За цей визначний трудовий подвиг Анастасії Макарівні Поповій, Ганні Олександрівні Бакай і Ганні Павлівні Белік у 1949 р. було присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці.

За одержання у 1947 році в цілому по відділку №1, радгоспу «Червоноармієць» Білокуракінського району, врожаю пшениці по 31,9 центнерів з гектара було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці Йосипу Яковичу Палійову, який у квітні 1949 року переїхав до Сватівського району і назавжди пов'язав з ним своє життя.

Традиційно для вирощування кукурудзи, соняшника та інших культур застосовувалася надзвичайно громіздка і непродуктивна ручна прополка цих рослин. І для її проведення в обов'язковому порядку залучалися всі

колгоспники, робітники та старшокласники. На початку 60-х років XX ст. найбільш досвідчені механізатори почали застосовувати нові технології і вирощувати просапні культури без застосування ручної праці. Знатний кукурудзовод України, ланковий комплексної механізованої ланки радгоспу «Дружба» Рибальченко Іван Степанович першим у районі кинув заклик вирощувати кукурудзу на зерно на великих площах без затрат ручної праці і підвищити врожайність цієї цінної культури до 50-70 центнерів з гектара. І на протязі багатьох років він одержував на своїх великих плантаціях найвищі врожаї кукурудзи та інших культур.

Високі і сталі врожаї сільгоспкультур без застосування ручної праці одержувала на протязі багатьох років тракторна бригада №3 колгоспу «Прогрес» під керівництвом знатного хлібороба Феня Василя Андрійовича. У ювілейному 1967 році за підсумками соціалістичного змагання у районі за звання бригади високої культури землеробства ця бригада була визнана переможцем і їй було присвоєно звання «Бригада високої культури землеробства».

За видатну новаторську діяльність і отримання високих і сталих врожаїв на протязі багатьох років у 1966 році Івану Степановичу Рибальченку і в 1971 році Василю Андрійовичу Феню було присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці.

Для різкого збільшення виробництва м'яса в районі потрібно було перш за все розвивати свинарство, як найбільш скоростиглу галузь тваринництва. А для цього потрібно було різко підвищити приплод поросят від кожної свиноматки. Ініціатором значного підвищення приплоду поросят виступила свинарка колгоспу «Більшовик» (с.Преображенне) Цвітенко Параска Семенівна, яка на протязі багатьох років мала найкращі результати по приплоду поросят на кожну свиноматку не тільки в районі й області, а й по всій Україні.

За видатні заслуги в розвитку свинарства Парасці Семенівні Цвітенко у 1958 році було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

На початку 60-х років у колгоспах і радгоспах району було значно покращено матеріально-технічну базу молочно-товарних ферм. Були побудовані нові типові приміщення, оснащені механізмами і мехдойками. Незважаючи на кращі технічні можливості, доярки району по-старому обслуговували по 13-15 корів і не хотіли збільшувати свої групи, а це робило молочну продукцію значно дорожчою і гальмувало підвищення її якості. Ініціатором збільшення кількості корів в групах виступив дояр радгоспу «Дружба» Фоменко Дмитро Іванович. За прикладом свого колеги по фермі М.Г.Світчного він спочатку набрав групу корів у 50 голів і не зменшив надій на кожну фуражну корову. А згодом набрав групу корів у 100 голів і поступово довів надой молока на кожну корову до 3 тисяч кілограмів. Це був найкращий показник по області.

За видатні заслуги в розвитку тваринництва і значне перевиконання своїх соціалістичних зобов'язань у 1966 році Дмитру Івановичу Фоменку було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

За значний вклад у розвиток залізничного транспорту в 1959 році, майстру цеха по ремонту паровозів, Василю Яковичу Кравцову було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Незважаючи на різні професії, місця проживання, сімейний стан, характери і фізичні особливості, всі Герої Соціалістичної праці Сватівщини мали багато спільних рис і особливостей. Перш за все, вони були непересічними, яскравими особистостями, і в той же час вони були надзвичайно скромними і працьовитими людьми, які з великою любов'ю і високою відповідальністю відносилися до своєї роботи.

Не маючи спеціальної освіти (як і більшість людей їхнього покоління), вони наполегливою працею і допитливим селянським розумом старанно оволодівали передовими науковими досягненнями і передовим досвідом роботи новаторів виробництва. І в той же час вони, виходячи з місцевих умов, шукали і застосовували свої передові методи роботи.

Всі вони були ініціативними працівниками, мали лідерські якості і велику силу волі, і тому завжди були попереду, завжди серед переможців змагання, і всі свої сили, увесь свій час віддавали своїй роботі.

Добиваючись значних успіхів у роботі, вони завжди вважали своїм обов'язком допомагати і передавати свій досвід роботи і свої здобутки своїм колегам, щоб ці здобутки слугували багатьом людям і приносили користь суспільству.

Маючи такі прекрасні людські якості, всі Герої Соціалістичної Праці району проявили видатну новаторську діяльність і виявили виняткові заслуги перед державою, сприяли піднесенню і розвитку господарства району і, безперечно, здійснили видатний трудовий подвиг. Саме тому всім їм було присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці.

Всі вони мали високий авторитет і користувалися великою повагою серед колег і жителів району. Вони завжди обиралися до президій різних зборів, активів, пленумів і конференцій. А знатна свинарка області П.С.Цвітенко обиралася делегатом XXI з'їзду КП України і XXII з'їзду КПРС, депутатом Верховної Ради УРСР. Односельці і жителі району довіряли Героям бути їхніми депутатами у сільських, міській і районній Радах.

Їхня високопродуктивна трудова і активна громадська діяльність залишила помітний яскравий слід в історії нашого району і в пам'яті сватівчан. Вони завжди будуть для нас прикладом для наслідування і завжди надихатимуть нинішнє і наступне покоління сватівчан на нові трудові звершення, на нові трудові подвиги.

Герої Соціалістичної Праці Сватівського району

Герой Соціалістичної Праці
Бакай Ганна Олександрівна

Ланкова рільничої бригади колгоспу «20-річчя Жовтня» міста Сватове.

Ганна Олександрівна Бакай народилася 14 листопада 1911 року на хуторі Нестукаєвка (Червоний Яр) слободи Сватової Лучки в багатодітній селянській сім'ї. Батьки Ганни - селяни-одноосібники, мали своє невеличке господарство. І всі шестеро дітей з раннього віку важко працювали разом з батьками в своєму господарстві, але сім'я ледь-ледь зводила кінці з кінцями.

Після закінчення чотирьох класів Сватівської школи №5 Ганна працювала в господарстві свого батька. В 1929 році у хуторі було утворено колгосп. Батьки та старші діти вступили до цього колгоспу. Працюючи на рядових роботах в колгоспі, Ганні доводилося виконувати різноманітні роботи: бути погоничем волів і коней при оранці ґрунту, полоти, косити, в'язати снопи і виконувати всі інші необхідні роботи. І скрізь молода колгоспниця вправно і добросовісно працювала і намагалася не відставати від більш досвідченіших колгоспників.

Тільки но життя в колгоспі почало налагоджуватися і почав зростати добробут, як розпочалася Велика Вітчизняна війна. Ганна разом із групою молодих колгоспниць була направлена на спорудження земляних оборонних споруд. Після звільнення району від окупантів їй довелося в надзвичайно важких умовах відроджувати, зруйнований і розграбований окупантами, колгосп «20-річчя Жовтня» м.Сватове.

Молоду, досвідчену і завзяту колгоспницю Ганну помітили і призначили ланковою рільничої бригади, в якій постійно працювало 5-7 колгоспниць. За ланкою закріпили 80 гектарів землі і доручили вирощувати пшеницю, кукурудзу, соняшник, цукрові буряки та інші культури. Працювати було дуже важко. Після війни не вистачало робочих рук, особливо чоловічих. Тракторів у колгоспі було дуже мало, як і коней та волів, тому доводилося жінкам запрягати у ярмо і колгоспних, і своїх корівок (які залишилися), орати та волочити ними землю, а засівати в багатьох випадках доводилося ще дідівським ручним методом. Особливо старанно працювала ланка у 1948 році, адже 1946-1947 рр. вдалися посушливими і в країні утворився значний голод. Ганна Олександрівна добре розуміла, що країні вкрай потрібен хліб і продовольчі культури, і тому не жаліючи ні себе ні членів своєї ланки напружено працювали. Ще восени 1947

року збирали і вивозили перегній на поле. Особливо ретельно готувалася ділянка під посів озимої пшениці. Сюди було внесено найбільше перегною, а потім ця ділянка була якісно зорана і засіяна зерном. Взимку, коли почав випадати сніг, ланкова виводила свою ланку на снігозатримання по озимому клину. Навесні ланка прорвала на всій ділянці бур'яни.

І земля віддячила працюючим жінкам щедрим врожаєм. На ділянці площею в 21 гектар озима пшениця вродила по 30,6 центнерів з кожного гектара. За досягнуті значні успіхи всі члени ланки Бакай одержали урядові нагороди. А Указом Президії Верховної Ради СРСР від 19 квітня 1949 року «За исключительные заслуги, выразившиеся в получении в 1948 году урожая пшеницы по 30,6 центнеров с гектара на площади 21 га.» Б а к а й Ганні Олександрівні присвоєно звання

Героя Соціалістичної Праці з врученням їй ордена Леніна і Золотої медалі «Серп і Молот»

Після утворення в 1960 році на базі чотирьох колгоспів (м. Сватове) - радгоспу «Дружба» Г.О. Бакай перейшла працювати на перше відділення цього радгоспу, де і працювала до виходу на пенсію телятницею і на різних рядових роботах.

Г.О.Бакай була активним членом партії, проводила значну агітаційну роботу на фермі, приймала активну участь у громадській роботі, часто зустрічалася із школярами, користувалася повагою і авторитетом серед працівників радгоспу і жителів району.

Померла Бакай Ганна Олександрівна 23 квітня 1998 року. Похована на Південному кладовищі (вулиця Смальківка-Солонці)

Герой Соціалістичної Праці
Бєлік Ганна Павлівна

Ланкова рілньничої бригади радгоспу №10 с. Петрівка

Ганна Павлівна Белік народилася 27 вересня 1905 року в селі Преображенному Нижньодуванського району в бідній селянській родині. З 14 років почала працювати у наймах у багатих господарів, спочатку у своєму селі, а потім у с. Куземівці Сватівського району. У 1929 році вона переїздить до с. Гончарівки і вступає в щойно створений колгосп «Вільна праця», працює тут на рядових роботах на протязі п'яти років.

У 1934 році вона разом із сім'єю переїздить до Попаснянського району в селище Голубівку і поступає на роботу на вугільну шахту №100, а в 1939 році повертається до Сватівського району і до виходу на пенсію (1960 рік) працює на рядових роботах в радгоспі №10 села Петрівки.

Після звільнення району від фашистських окупантів працелюбну і відповідальну робітницю Ганну Павлівну призначають ланковою рілньничої бригади радгоспу і довіряють вирощувати різні сільськогосподарські культури. Особливо важку і відповідальну роботу довелося виконувати ланці Белік у 1948 році, коли після голодних 1946-1947 років треба було забезпечити одержання доброго врожаю всіх сільськогосподарських культур і в першу чергу озимої пшениці. Ланка напружено старалася, щоб досягнути цього. Перш за все на ділянку під озиму пшеницю було вивезено значну кількість перегною, потім її було високоякісно зорано і засіяно добрим зерном пшениці. Все це сприяло тому, що восени на ділянці з'явилися дружні сходи озимини. Взимку, щоб зберегти посіви пшениці і забезпечити їх вологою, ланка декілька разів проводила снігозатримання. А навесні, коли бур'яни почали глушити посіви, довелося зробити ручну прополку на всій ділянці.

І поле добре віддячило трудівницям. Добре вродили всі культури, які вирощувала ланка. А особливо порадувала озима пшениця, яка на площі 27 гектарів дала по 30 центнерів з кожного гектара.

За отримання високого врожаю озимої пшениці всі члени ланки одержали різні урядові нагороди. А ланковій Бєл і к Ганні Павлівні Указом Президії Верховної Ради СРСР від 22 квітня 1949 року «За исключительные заслуги

перед государством, выразившимся в получении в 1948 году урожая пшеницы по 30 центнеров с гектара на площади 27 гектар» было присвоено звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і Золотої зірки «Серп і Молот»

Протягом всього трудового життя Белік Г.П. старанно і відповідально виконувала свої обов'язки на будь-якій роботі, де працювала. Вона постійно подавала приклад високосвідомого партійного ставлення до роботи.

За досягнення високих трудових показників їй було присвоєно звання ударника комуністичної праці, нагороджено двома медалями ВДНГ (Виставка досягнень народного господарства), Медалями «За трудову доблесть», «За доблесну працю в ознаменування 100-річчя від дня народження В.І.Леніна», «Ветеран труда».

Ганна Павлівна приймала активу участь у громадській роботі, часто зустрічалася зі школярами, користувалася авторитетом серед трудівників радгоспу і району.

Померла Ганна Павлівна Белік 9 лютого 1984 року. Похована на сільському кладовищі с.Петрівки.

Плакат повоєнних часів, що закликав до трудових звершень.

Герой Соціалістичної Праці
Кравцов Василь Якович

Старший майстер цеху по ремонту паровозів депо ст. Сватове.

Василь Якович Кравцов народився 7 квітня 1911 року в селі Підкуйчанськ Куземівської сільради в сім'ї залізничника. Його батько в молоді роки приймав участь у будівництві залізниці, яка пролягла біля його села, а після завершення будівництва до пенсії працював колійним- обходчиком і стрілочником.

Ще підлітком Василь вирішив за всяку ціну стати залізничником. В 14 років він покинув рідну оселю і на товарному потязі «зайцем» добрався до міста Лисичанська, де була біржа праці, і впросився на роботу різноробочим по будівництву під'їзних колій в місті Рубіжне.

У 1928 році він переїздить до Сватового і вступає до школи фабрично-заводського навчання (ФЗН), яка почала працювати при локомотивному депо ст. Сватове. Школа готувала слюсарів і помічників машиністів паровозів.

Після закінчення цієї школи 1-го грудня 1929 року Василь Якович був зарахований слюсарем по ремонту паровозів локомотивного депо. У цей час на паровозах і вагонах почали

встановлювати автоматичні гальма і молодий слюсар за декілька років дуже добре опанував установку і ремонт цих гальмівних систем і тому у червні 1937 року був призначений бригадиром автоматного цеху депо, де він пропрацював до 1-го березня 1942 року.

Під час війни у 1942 році, коли розпочалася евакуація депо в глибокий тил, В.Я.Кравцов відмовився від броні і добровільно пішов на фронт. У складі 82 рухомої танкової рембази старший сержант Кравцов пройшов важкий шлях від Сталінграда до Берліна. Старшому механіку по ремонту танків Кравцову в

складних військових умовах, часто під ворожим обстрілом, доводилося міняти на танках гусениці, двигуни, чи здійснювати інші ремонтні роботи.

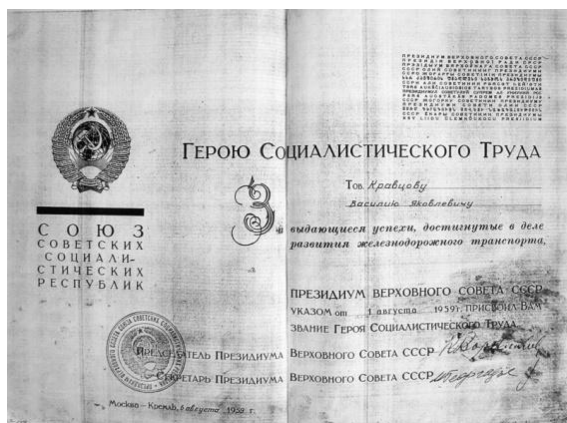
За проявлену мужність, відвагу, успішне і своєчасне виконання свого воїнського обов'язку, він був нагороджений орденом Вітчизняної війни, медалями – «За відвагу», «За бойові заслуги», «За перемогу над Німеччиною».

Після повернення з війни, з 30 січня 1946 року майже два роки В.Я.Кравцов працював бригадиром автоматного цеху, а з 11 грудня 1948 року і до виходу на заслужений відпочинок 1-го липня 1972 року безмінно працював старшим майстром цеху підйомного ремонту паровозів локомотивного депо.

Очолюваний ним колектив цеху постійно добивався високих результатів у праці і дуже часто ставав переможцем соціалістичного змагання свого підприємства і Донецької залізниці. Отримував Перехідні Червоні прапори локомотивного депо і Донецької залізниці.

За великий внесок у виконання намічених завдань, високу організацію виробничого процесу він неодноразово нагороджувався керівництвом депо і Донецької залізниці Похвальними грамотами і часто заносився на Дошку і в Книгу пошани депо та Донецької залізниці. За значні успіхи у виробництві і активну участь у партійній і громадській роботі Кравцову В.Я. було присвоєно звання «Ударник комуністичної праці», «Заслужений залізничник СРСР» і

нагороджено медалями «За трудову доблесть», «За доблесну працю в ознаменування 100-річчя від дня народження В.І.Леніна». «Ветеран праці».

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 1-го серпня 1959 року «За выдающиеся успехи, достигнутые в деле развития железнодорожного транспорта К р а в ц о в у Василю Яковичу было присвоено звання Героя Социалистической Работы с вручением йому ордена Ленина і Золотої зірки «Серп і Молот»

В.Я.Кравцов на Всесоюзній нараді. Москва. 1960р.

Урядовими нагородами було також відмічено значну кількість робітників залізничних служб станції Сватове. З цієї нагоди 3-го серпня 1959 року відбувся багатолюдний мітинг залізничників, на якому керівники району і локомотивного депо тепло поздоровили

нагороджених і побажали їм подальших успіхів у роботі. З промовою-відповіддю виступив Герой Соціалістичної Праці В.Я.Кравцов. Він щиро подякував комуністичну партію і уряд за батьківське піклування, яке відчувають повсякденно залізничники, і запевнив, що він особисто та творчий дружній колектив цеху, буде працювати ще краще. (*Газета «Соціалістичне життя» №92 від 5.08.1959 р.*)

У цьому номері газети також була надрукована стаття «Передовики семирічки», де говорилося: «Залізничники паровозного депо ст.Сватове семимісячний план ремонту локомотивів набагато перевиконали. Велика заслуга в цьому ремонтників, очолюваних майстром цеху В.Я.Кравцовим. Він зумів добре налагодити роботу свого цеху, що і забезпечило

можливість скоротити строки ремонтних робіт і підвищити їх якість.»

Помер Василь Якович Кравцов 28 грудня 2000 року. Похований у місті Сватове на Центральному кладовищі.

Добра пам'ять про вмілого організатора виробництва, хорошу, щиру і добру людину Кравцова В.Я. залишиться на довго в пам'яті залізничників і жителів міста.

Після 2001 року, коли на залізниці було розпочато реконструкцію і відновлення пасажирських вагонів і дизель-поїздів, в пам'ять про Героя Соціалістичної Праці В.Я.Кравцова, одному з відновлених в депо дизель-поїздів підвищеної комфортності «Д-1» № 609 було присвоєно ім'я В.Я.Кравцова.

Дизель-поїзд підвищеної комфортності, Д-1 №609, названий на честь В.Я.Кравцова

Герой Соціалістичної Праці
Палійов Йосип Якович

**Управляючий відділенням №1 радгоспу
«Червоноармієць» Лозно-Олександрівського району,
директор радгоспу «Учбовий», управляючий відділенням №1
радгоспу «Дружба», заступник директора радгоспу
«Дружба».**

Йосип Якович Палійов народився 27 грудня 1915 року в селі Кияново Гладківської сільради Лозно-Олександрівського району (нині Білокуракінського району) в селянській родині. Невдовзі батьки померли і чотирьохрічний хлопчик і його старший брат залишилися круглими сиротами. Сусіднє бездітне подружжя Хлапоніних всиновили Йосипа. Щоб приховати таємницю всиновлення, Хлапоніни записали хлопчика на своє прізвище, назвали його Іваном і переїхали жити до міста Єнакієво. У Єнакієво Ваня Хлапонін виріс, закінчив школу. У 1935 році закінчив Донецький технікум громадського харчування, одержавши спеціальність «шеф-повар ресторану», почав працювати за спеціальністю в Єнакієво.

У 1933 році, коли настав час одержувати паспорт, Ваня приїхав до свого села, щоб відновити свідоцтво про народження, якого в нього не було. І тут з'ясувалося, що ніякий він не Ваня Хлапонін, а Йосип Якович Палійов.

3 грудня 1936 по лютий 1939 рік Йосип Якович проходив дійсну військову службу на Далекому Сході, де приймав участь у боях з японськими військами в районі озера Хасан. У 1940 році закінчив курси вдосконалення командного складу запасу Київського військового округу.

Уже в перші місяці війни командир стрілецького взводу лейтенант Палійов із своїми воїнами мужньо захищав свою землю від загарбників. Потім були важкі дороги відступу та запеклі криваві бої з фашистами під Ростовом, Сталінградом і на Курській дузі. У одному з запеклих боїв комбриг і два комбати вибули із строю. Тоді офіцер зв'язу танкового полку Й.Я.Палійов, як найстарший офіцер, прийняв командування військовою частиною на себе і здобув перемогу. За цей подвиг та героїчну участь у запеклих боях під Сталінградом йому було присвоєно звання капітана і нагороджено орденом Вітчизняної війни 2-го ступеня.

У славнозвісній Прохоровці на Курській дузі прославився бійці 26 танкової бригади, в якій замісником начальника штабу

по розвідці служив капітан Палійов. Підрозділу розвідників на чолі з капітаном Палійовим було наказано виявити сили противника на одній із ділянок та засікти його вогневі точки і розташування військових підрозділів. Відважні розвідники підповзли майже до самих окопів противника і Палійову вдалося знайти в одній із балок сховані німецькі підрозділи піхоти і танків. Про це начальник розвідки негайно повідомив командира бригади. Через деякий час виявлені ворожі війська були розбиті і розсіяні. За цю операцію капітана Палійова було нагороджено орденом Червоної Зірки.

І знову важкі і кровопролитні бої. У одному з боїв під Полтавою в серпні 1943 року Палійова було важко поранено і він біля 8-ми місяців пролежав у шпиталі, який покинув на милицях інвалідом війни.

Але офіцер-комуніст не скорився долі і не опустив руки. Він вирішив продовжувати воювати, але вже на трудовому фронті. Спочатку він пішов працювати начальником відділу робітничого постачання одного з великих заводів Харкова, але земля владно кликала до себе, і колишній офіцер-танкіст стає хліборобом. 20 березня 1947 року його призначають управляючим відділку №1 великого зернорадгоспу «Червоноармієць» Білокуракінського району.

Для сільського господарства перші післявоєнні роки були дуже важкими: не вистачало техніки, досвідчених кадрів, посівного матеріалу, племінної худоби і тваринницьких приміщень. А тут ще через посуху виникло голодне лихоліття. Та керуючий відділку вірив, що всі ці важкі труднощі тимчасові і їх можна подолати, і, не покладаючи рук, з раннього ранку і до пізнього вечора він невтомно працював. То він разом з молодим

і недосвідченим трактористом лагодив єдиний на відділенні трактор, то ходив по дворах господарів і прохав їх допомогти коровами в польових роботах, то прохав робітників допомогти вивезти на поля перегній, чи провести снігозатримання. Він

невтомно працював і наполегливо вчився. Вчився сам і вчив колектив відділення господарювати і вирощувати хліб.

Старанна праця трудівників відділення окупилася сторицею. І вже в несприятливому 1947 році хлібороби відділення під керівництвом Й.Я.Палійова зібрали добрий врожай озимої пшениці в цілому по відділенню по 31,9 центнерів з одного гектара на площі 44 гектари.

За досягнуті успіхи багато робітників радгоспу були нагороджені різними урядовими нагородами, а керуючому відділенням радгоспу П а л і й о в у Йосипу Яковичу «За исключительные заслуги перед государством, выразившиеся в получении в 1947 году урожая пшеницы 31,9 центнера с гектара на площади 44 гектара» Указом Президії Верховної Ради СРСР від 13 березня 1944 року було присвоєно високе звання Героя

Соціалістичної Праці з врученням йому ордена Леніна і Золотої медалі «Серп і Молот»

Дворічна робота Палійова керуючим відділенням радгоспу показала, що він добрий і серйозний господар, має добрі організаторські здібності і вміє

Й.Я.Палійов - директор радгоспу "Учбовий"

добиватися хороших результатів, і тому трест радгоспів призначив його 4 квітня 1949 року директором радгоспу «Учбовий» Сватівського району, де він працював до 13 серпня 1955 року. Саме при директору Палійову у радгоспі «Учбовий» закладалися основи овочево-насінневої спеціалізації радгоспу і структура тваринницького комплексу.

Й.Я.Палійов – директор радгоспу «Учебний»

Маючи значний практичний досвід роботи в сільському господарстві Й.Я.Палійов в той час не мав спеціальної сільськогосподарської освіти, тому трест направив його 1 вересня 1955 року на навчання до Новочеркаської дворічної сільськогосподарської

школи по перепідготовці директорів радгоспів, яку він успішно закінчив 1 вересня 1957 року.

Після закінчення цієї школи Й.Я.Палійов два роки працював директором Сватівської бурякової бази і рік агрономом відділення радгоспу «Учебний», а з утворенням радгоспу «Дружба» - 14 вересня 1960 року був призначений керуючим 1-го відділення цього радгоспу.

Хлібороби першого відділення під керівництвом Палійова увесь час одержували високі врожаї зернових культур, а тваринники стійко утримували першість по виробництву молока. За ці вагомі успіхи керуючий відділенням радгоспу №1 Йосип Якович Палійов був нагороджений орденом «Знак Пошани»

З 9 листопада 1966 року і до виходу на пенсію 22 квітня 1971 року він працював замісником директора радгоспу «Дружба»

Й.Я.Палійов під час проведення "Свята врожаю"

За успішне виконання завдань першого року дев'ятої п'ятирічки, впровадження науково-технічного прогресу, розповсюдження передових методів праці і активну участь у громадському житті радгоспу «Дружба», постановою президії

Й.Я.Палійов в родинному колі.

Ворошиловградської обласної ради профспілки від 30 березня 1972 року Йосип Якович був занесений на обласну Галерею трудової слави.

Після виходу на пенсію Й.Я.Палійов приймав надзвичайно активну участь у суспільно – політичному житті міста і району. Охоче виступав перед школярами і трудовими колективами, неодноразово обирався депутатом до міської і районної Рад, активно і відповідально виконував свої депутатські обов'язки.

Він був надзвичайно працювитою, відповідальною, урівноваженою, привітною і доброю людиною з відкритим привітним і усміхненим лицем і чуйною душею. І тому він користувався великим авторитетом і повагою в

трудових колективах, де він працював, та серед жителів міста. З ним було цікаво працювати і цікаво спілкуватися. Саме таким його запам'ятали багато людей, які його близько знали чи спілкувалися з ним.

Помер Палійов Йосип Якович 20 липня 1990 року. Похований у місті Сватове на Західному кладовищі (вул.Стовбового).

Герой Соціалістичної Праці
Попова Анастасія Макарівна

Ланкова рільничої бригади колгоспу «20- річчя Жовтня» міста Сватове.

Анастасія Макарівна Попова народилася 23 січня 1906 року на хуторі Ведмежий (нині Дачний) слободи Сватової Лучки в селянській родині. Закінчила початкову школу №5 Сватової Лучки і працювала в своєму сімейному господарстві. У 1929 році разом з членами сім'ї вступила до колгоспу і до війни по-ударному працювала спочатку на рядових роботах, а потім її призначили ланковою рільничої бригади колгоспу «20-річчя Жовтня» м.Сватове.

З початком війни, провівши чоловіка і трьох його братів на фронт, Анастасія Макарівна разом з іншими колгоспницями змушені були виконувати подвійну роботу - працювати за себе і за чоловіків, які пішли на фронт. Тому доводилося і за плугом ходити, і косити, і молотити, і виконувати ще багато різних робіт, які раніше виконували чоловіки, та ще й доглядати за малими дітьми і немічними батьками.

Нелегко було працювати і в перші роки після звільнення району від окупації. Колгоспи вкрай були розорені і розграбовані фашистами. Не вистачало найнеобхіднішого: тягла, посівного матеріалу, тваринницьких приміщень, робочих рук. Усі польові роботи виконувалися в основному жінками, підлітками, стариками та покаліченими інвалідами. Зразу ж після звільнення району Попова, як колишня ланкова, створила нову ланку і приступила з нею до роботи у своєму колгоспі «20-річчя Жовтня». До складу ланки, крім неї, увійшло ще п'ять чоловік : її неповнолітній син Віктор, сестра Ольга Пономарьова, Катерина Кравцова, Петро Бондарєв і Ніна Мицик. За ланкою закріпили земельну ділянку в 78 гектарів і доручили вирощувати майже всі культури, які вірошувалися у колгоспі. Навантаження було дуже велике, На кожного члена ланки припадало по 13 гектарів. Це зараз, коли всі роботи виконуються механізмами, ці показники здаються мізерними і не вражають уяви. А на той час

це було дуже велике і важке навантаження. Адже землю доводилося обробляти в основному кіньми, волами і коровами, а

Агітатор А.М.Попова проводить бесіду на фермі з тваринниками

сіяти, полоти, косити, збирати і все інше доводилося робити вручну.

Особливо напружено ланка працювала у 1947-1948 роках, адже в країні відчувався голод і треба було

зробити все можливе і неможливе, щоб виростити добрий врожай. І члени ланки не жаліючи ні сил, ні часу напружено працювали на своїй ділянці. На ділянку під озиму пшеницю було вивезено значну кількість перегною, який збирали не тільки біля ферм, а й по дворах колгоспників. Швидко і якісно було засіяно поле і невдовзі появилися добрі зелені сходи озимини. Взимку, навіть у великі холоди і завірюхи, багато разів виходили в поле на снігозатримання, а навесні по посівах пшениці знищували великі бур'яни.

Незважаючи на незовсім сприятливі кліматичні умови, ланка Попової у 1948 році одержала добрий врожай всіх культур, які вирощували, але найбільше порадувала озима пшениця, яка на площі 24 гектарів вродила по 31,3 центнерів з кожного гектара.

Трудовий подвиг членів ланки Попової був високо оцінений партією й урядом і всі члени ланки одержали різні урядові нагороди. Орден Трудового Червоного прапора одержав її 13-річний син Віктор. А ланковій П о п о в і й Анастасії Макарівні Указом Президії Верховної Ради СРСР

від 19 квітня 1949 року «За исключительные заслуги перед государством, выразившиеся в получении в 1948 году урожая пшеницы по 31,3 центнеров с гектара на площади 24 гектара» було присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і Золотої медалі «Серп і Молот»

Члени ланки Попової самостійно скошили і обмолотили свій урожай. При уборці врожаю швидше і більше від усіх членів ланки працювала і вела за собою інших сама ланкова Попова, яка в той рік встановила своєрідний рекорд колгоспу. Вона зібрала і зв'язала снопів пшениці на 60 кіп (1копа - 60 снопів), перевиконавши норму у 5 разів.

Коли колгосп «20-річчя Жовтня» приєднали до колгоспу «Заповіт Ілліча», а потім до радгоспу «Дружба», А.М.Попова працювала у радгоспі на рядових роботах до самої глибокої старості. І де б не працювала Анастасія Макарівна, яку б роботу не виконувала, вона завжди сумлінно виконувала свої обов'язки. Завжди відзначалася її ідейна переконливість, принциповість, вміння працювати з людьми, допомагати людям. Вона приймала активну участь у партійному і громадському житті радгоспу і району, довгий час була агітатором і членом районної ради ветеранів війни і праці. Часто виступала перед школярами.

Після виходу на відпочинок, Анастасія Макарівна виїхала до сина в Білорусію. Там вона й померла 28 липня 1989 року. Похована в селищі Ружани Пружанського району Брестської області.

Герой Соціалістичної Праці

Рибальченко Іван Степанович

Тракторист-машиніст широкого профіля, комбайнер, шофер 2-го відділення радгоспу «Дружба».

Іван Степанович Рибальченко народився 17 серпня 1922 року в селі Шаповалівка Новопрображенської сільради Нижньодуванського району в селянській сім'ї. У 1930 вступив до першого класу Новопрображенської школи, де закінчив 5 класів. У 1935 році його сім'я переїхала до міста Сватове. Його батько, Степан Юхимович, почав працювати в 7-й дистанції колії, а Іван Степанович, закінчивши 6 і 7 класи Сватівської семирічної школи №3 у 1937 році вступив до колгоспу «Нове життя» м.Сватове і працював на рядових роботах та причіплювачем на тракторі.

У 1939 році його було направлено на курси трактористів при Сватівській МТС, після закінчення яких повернувся до колгоспу і працював трактористом. З 2-го січня 1940 року до початку Великої Вітчизняної війни Іван Степанович, як досвідчений тракторист, працював у Сватівській МТС помічником бригадира тракторної бригади.

З початком війни Рибальченко І.С. пішов на фронт. Воював у 545-му окремому танковому батальйоні 268-ї стрілецької дивізії механіком-водієм. Більше двох років мужньо захищав свою країну сержант Рибальченко, а 28 грудня 1943 року в одному із важких боїв він був тяжко поранений і після лікування демобілізований з армії інвалідом війни. За мужність і відвагу, проявлені в боях, сержант Рибальченко І.С. нагороджений орденом Вітчизняної війни і бойовими медалями.

Після лікування І.С.Рибальченко уже з квітня 1944 року знову почав працювати помічником бригадира тракторної бригади. На цій посаді він працював до 1958 року.

Уборку веде комбайнер І.С.Рибальченко

З 28 червня 1958 року, у зв'язку з реорганізацією МТС, був переведений до колгоспу «Дружба» трактористом, а з утворенням у 1960 році радгоспу «Дружба», продовжив працювати трактористом-машиністом 1-го класу і керівником комплексної механізованої ланки цього радгоспу.

Протягом багатьох років І.С.Рибальченко вирощував значні врожаї різних сільськогосподарських культур. У зв'язку з тим, що Сватівський район знаходиться в зоні ризикованого землеробства з майже щорічним недостатком вологи у весняно-літній період та морозними малосніжними зимами з частими відлигами, озимі зернові часто або зовсім гинуть, або значно пошкоджуються, а кукурудза щорічно дає добрі і сталі врожаї. Так, наприклад, у радгоспі «Дружба» в середньому за 5 років (1960-1964 рр.) озима пшениця у 1960 і 1963 роках повністю загинула, а кукурудза кожного року давала понад 25 центнерів з гектара. Тому ця цінна фуражна культура вважалася в радгоспі одною з основних культур і на її вирощування відводили до 44% ріллі.

І.С.Рибальченко задоволений урожаєм свого кукурудзного поля

І.С.Рибальченко, спираючись на наукові рекомендації, створив власну технологію і прийоми вирощування цієї важливої культури і першим в районі кинув заклик до механізаторів району вирощувати кукурудзу на зерно на великих площах без затрат ручної праці і підвищити врожайність цієї культури до 50-70 центнерів з гектара. Значне підвищення врожайності кукурудзи в радгоспі «Дружба» досягнуто перш за все за рахунок того, що всі площі кукурудзи й інших культур були закріплені за 8 комплексними механізованими ланками, члени

яких були матеріально зацікавлені в отриманні високих врожаїв, бо одержували платню не за кількість оброблених гектарів, а за кількість вирощеної продукції. Таке закріплення сільгоспкультур за окремими механізованими ланками усунуло безвідповідальність механізаторів за кінцевий результат і створило умови для більш рівномірного і повнішого завантаження техніки та проведення різних технологічних операцій та значно підвищило їх якість.

На протязі багатьох років механізована ланка Рибальченка займала перше місце в соціалістичному змаганні по вирощуванню зерна кукурудзи на великих площах не тільки в радгоспі «Дружба» та Сватівському районі, а й в Луганській області. У 1962 році ланка Рибальченка одержала по 30 центнерів сухого зерна кукурудзи з кожного гектара, а радгосп по 17,3 ц/га, район - по 13,3 ц. У 1963 р. ланка Рибальченка одержала по 35,2 ц/га, радгосп по 22,3, район по 13,6 ц/га. У 1964 р. ланка Рибальченка одержала по 60,8 ц/га, радгосп по 47,7, район по 34,1 ц/га. Саме завдяки високій врожайності перш за все ланки Рибальченка та ланок Цмака і Степаненка, радгосп «Дружба» у 1964 році вийшов на перше місце по врожайності зерна кукурудзи у районі і області.

Вирощування зерна кукурудзи без затрат ручної праці ланка Рибальченка розпочала у 1963 році. У результаті цього собівартість центнера зерна кукурудзи знизилась з 2,6 крб. у 1962 р. до 1,85 крб. у 1963 році. Всі інші ланки радгоспу у 1963 р. вирощували кукурудзу по-старому і тому кожний центнер зерна кукурудзи обійшовся радгоспу в 4,85 крб. У 1964 році всі механізовані ланки радгоспу за прикладом І.С.Рибальченка перейшли на вирощування кукурудзи без затрат ручної праці. Це дало добрі результати. В середньому по радгоспу затрати на один центнер кукурудзи знизились по радгоспу до 2,11 крб.

Трудовий почин ланки Рибальченка по вирощуванню кукурудзи на великих площах без затрат ручної праці був широко використаний механізаторами району і невдовзі майже всі господарства перейшли на вирощування кукурудзи за методом Рибальченка (без застосування ручної праці).

Основним показником сільськогосподарської діяльності кожного колгоспу і радгоспу являється ефективність

використання землі. Завдяки умінню застосовувати на практиці свої знання та навички, члени механізованої ланки під керівництвом Рибальченка І.С. у 1964 році з кожного гектара кукурудзи заробили для радгоспу по 268,1 крб. чистого прибутку проти 87 крб. у 1962 році. В той час по радгоспу в середньому отримано за ці роки чистого прибутку з кожного гектара кукурудзи відповідно по 161,8 крб. і 22,5 крб. а по господарствах району по 71,3 і 20 карбованців.

Таким чином, на кожний карбованець, витрачений на вирощування зерна кукурудзи, механізована ланка І.С.Рибальченка в 1964 році отримала продукції на суму 5,04 карбованців, а в середньому по радгоспу - по 2,6 крб., а по господарствах району – по 1,61 карбованців.

За напружену, високопродуктивну новаторську працю Іван Степанович заслужив визнання, повагу і високий авторитет серед колег, працівників сільського господарства та керівників району і сільськогосподарських господарств. І тому на базі ланів механізованої ланки Рибальченка багато разів проводилися різні семінари і навчання механізаторів району і області. Трактористи і комбайнери колгоспів і радгоспів по декілька разів побували на полях у знатного хлібороба, заслуженого кукурудзвода України, механізатора-новатора, вмілого і досвідченого майстра своєї справи, який мав великий досвід роботи і охоче передавав цей досвід своїм колегам. Передавав досвід не тільки словами, а й ділом: сідав за трактор і показував ту чи іншу операцію, прийом, показував, як використовує гербіциди чи вносить мінеральні добрива і аміачну воду.

За досягнення високих показників у праці і успішне виконання соціалістичних зобов'язань Рибальченко І.С. одержав

понад 30 подяк, премій і Почесних грамот.

За успішне виконання комуністичних зобов'язань 3 листопада 1962 року йому було присвоєно звання «Ударник комуністичної праці», а механізований ланці, якою керував, 14 лютого 1964 року було присвоєно звання «Ланка комуністичної праці».

За успішне виконання завдань восьмої п'ятирічки, впровадження науково-технічного прогресу, розповсюдження передових методів праці і активну участь у громадському житті колективу, рішенням президії обласної ради профспілок 28 січня 1971 року І.С.Рибальченко занесений на обласну Галерею трудової слави.

За багаторічну, невтомну і високопродуктивну працю, «За успехи, достигнутые в увеличении производства и заготовок пшеницы, ржи, гречихи, проса, кукурузы, других зерновых и кормовых культур» Указом Президії Верховної Ради СРСР від 23 червня 1966 року Р и б а л ь ч е н к у Івну Степановичу було присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці з врученням йому ордена Леніна і Золотої медалі «Серп і Молот».

Присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці І.С.Рибальченку – це висока шана досвідченому механізатору-новатору, це шана самовідданий героїчній праці на благо Батьківщини, чесному і відповідальному ставленню до виконання своїх обов'язків.

Деякий час він працював завідувачим механічною майстернею радгоспу, а потім комбайнером, а з 5 жовня 1971 року за його проханням був переведений на посаду тракториста-машиніста,

де працював до 23 жовтня 1978 року. У зв'язку з погіршенням стану здоров'я у 1978 році змушений був перейти на посаду шофера. На цій посаді він працював до виходу на пенсію 12 квітня 1984 року.

Але довго перебувати на відпочинку він не зміг і попросився знову на роботу в радгосп. І уже 2 січня 1985 року знову почав працювати шофером. На цій посаді працював (з річною перервою із-за хвороби) до 19 листопада 1987 року, коли він остаточно звільнився з радгоспу «Дружба» і пішов на відпочинок.

Незважаючи на велику завантаженість на роботі, Іван Степанович приймав активну участь у партійній та громадській роботі радгоспу і району. Він неодноразово обирався делегатом районних і обласних партійних і профспілкових конференцій, обирався депутатом районної ради, очолював у радгоспі групу народного контролю і за активну роботу в органах народного контролю СРСР 11 вересня 1969 року був нагороджений грамотою Комітету народного контролю СРСР.

30 липня 2004 року Іван Степанович трагічно загинув. Похований у місті Сватове на Центральному кладовищі (вул.Комсомольська).

Світла пам'ять про знатного хлібороба-новатора, Героя Соціалістичної Праці Івана Степановича Рибальченка-невтомного трудівника, щирю, добру і надзвичайно скромну людину, справжнього патріота Сватівщини, на довго збережеться в пам'яті Сватівчан.

Література

1. А.П.Карпенко. И.С.Рыбальченко. На один рубль затрат – пять рулей дохода. «Донбасс».Донецк 1965.
2. Районні газети «Ленінським шляхом» №120 від 8.10.1960 ; №21 від 17.02.1966 ; №73 від 30.06.1966.
3. Районна газета «Новини Сватівщини» від 3.08.2000

Герой Соціалістичної Праці

Турок Василь Іванович

Директор радгоспу «Рубцовський» Рубцовського району
Алтайського краю (Росія).

Василь Іванович Турок народився 18 лютого 1920 року в селі Нежурино Ковалівської сільради в селянській сім'ї. В 9-річному віці залишився сиротою, але при підтримці родичів він зміг закінчити неповну середню школу. Після закінчення школи деякий час працював у місцевому колгоспі, а потім поступив на навчання до Куп'янського сільськогосподарського технікуму на відділення «агрономія», який успішно закінчив у 1940 році. У цьому ж році по розподілу був направлений разом з дружиною Ольгою Остапівною на Алтай до Бійського бурякорадгоспу, де працював агрономом, управляючим відділення, головним агрономом цього радгоспу.

У 1949 році Василя Івановича, як досвідченого спеціаліста направили працювати головним агрономом великого бурякорадгоспу «Рубцовський» Рубцовського району, а в 1952 призначили директором цього господарства. У 1955 році без відриву від виробництва він закінчив Новосибірський сільськогосподарський інститут за спеціальністю «агрономія»

30 років пропрацював В.І Турок директором радгоспу «Рубцовський». За ці роки він проявив себе досвідченим, умлим, працьовитим і вимогливим до себе і підлеглих керівником, талановитим організатором і справжнім господарем.

Під його керівництвом радгосп перетворився в багатогалузеве, високоінтенсивне, високорентабельне і зразкове господарство, справжню школу передового досвіду краю.

Крім основної культури спеціалізації - насіння буряків, урожайність якого була найвищою у республіці, радгосп ще спеціалізувався на вирощуванні зернових культур і впершу чергу пшениці та виробництві молока і фруктів. Зрошувальні системи, тваринницькі комплекси з високопородною худобою, великі сади і поля - все це утримувалося в належному стані і тому радгоспу було присвоєно звання «Господарство високої культури землеробства»

За багаторічну сумлінну працю і успішне виконання планів і соціалістичних зобов'язань на протязі багатьох років В.І Турок багаторазово нагороджувався Похвальними грамотами, подяками, значками. Був учасником ВДНГ і Всесоюзної сільськогосподарської виставки. Нагороджений орденом Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора, та декількома медалями.

За видатні успіхи у виробництві і продажу державі продуктів землеробства і тваринництва Указом Президії Верховної Ради РСФСР від 26 квітня 1962 року Василю

Івановичу Турку присвоєно звання «Заслуженний агроном РСФСР».

За високі показники по виконанню завдань 9-ї п'ятирічки радгосп був нагороджений орденом Трудового Червоного прапора . А директору радгоспу Т у р к у Василю Івановичу Указом Президії Верховної Ради СРСР від 10 березня 1976 року «За выдающиеся успехи, достигнутые во Всесоюзном социалистическом соревновании и проявленную трудовую доблесть в выполнении заданий 9-й пятилетки и принятых обязательств по увеличению производства и продажи государству продукции земледелия и животноводства» було присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці з врученням йому ордена Леніна і Золотої медалі «Серп і Молот».

Василь Іванович приймав активну участь у партійній і громадській роботі Рубцовського району. Неодноразово обирався членом районного і Алтайського крайового комітетів партії, депутатом Рубцовської районної ради і депутатом Верховної Ради РСФСР і відповідально відносився до виконання своїх депутатських обов'язків. Користувався великим авторитетом і повагою серед працівників радгоспу і жителів району.

Помер Василь Іванович Турок 1 липня 1982 року. Похований на кладовищі селища Чайка Рубцовського району Алтайського краю.

Сватівщина завжди буде пам'ятати свого знатного земляка Турка Василя Івановича, який на далекій землі Алтаю своєю звитяжною високопродуктивною працею прославляв свій край, свою рідну Сватівщину.

Література

1. Сайт міста сватове

<http://svatovo.lg.ua/people/heroes/turok.html>

2. Печерин И.Д. Наш путь. (Очерки и заметки по истории Рубцовского района) Рубцовск. 2004.ст 226-227.

3. Самотохи В.М. Трудовая слава Алтая.-Барнаул: кн.изд., 1985, ст. 192-193

Герой Соціалістичної Праці

Фень Василь Андрійович

Бригадир тракторної бригади №3 колгоспу «Прогрес»

Василь Андрійович Фень народився 19 квітня 1927 року в селі Мілуватка Кременського району в сім'ї колгоспника. У 1940 році після закінчення 5-го класу 13-річним підлітком вступив до колгоспу і назавжди поєднав своє життя з нелегкою хліборобською працею. Спочатку хлопець підносив воду працюючим колгоспникам, а потім був погоничем на оранці, причеплювачем на тракторі і виконував всі інші роботи, які йому довіряли.

У грудні 1944 року Василь був призваний до лав Радянської Армії і був зарахований курсантом в учбову стрілецьку роту в якій прослужив 8 місяців. А потім через важкі умови життя і великі навантаження дуже силою захворів і був демобілізований з армії. Більше двох років лікувався хлопець вдома від страшної хвороби. Перемігши хворобу в 1947 році пішов до колгоспу на рядові роботи. Орав і обробляв землю волами і кіньми, сів, косив і збирав врожай. Згодом працював причеплювачем на тракторі, а в 1950 році був направлений на курси трактористів в МТС, після закінчення яких був зарахований трактористом у штат Площанської МТС, де і працював до 1958 року.

У зв'язку з реорганізацією МТС у 1958 році перейшов працювати трактористом у колгосп «Прогрес». Тут він остаточно сформувався як вмілий і досвідчений механізатор-хлібороб. Здавши залік він 6 березня 1962 року одержав посвідчення «Тракторист-машиніст 1-го класу».

У 1964 році В.А.Феня, як найбільш досвідченого і відповідального тракториста, призначають бригадиром тракторної бригади №3 колгоспу «Прогрес». На цій посаді він успішно пропрацював маже двадцять років.

Після призначення бригадиром, Василь Андрійович почав наводити порядок в бригаді. Приводити в належний стан поля,

польові дороги, польовий стан і майданчики для стоянки і зберігання техніки. Але найбільше уваги молодий бригадир приділив навчанню. Наполегливо навчався сам і навчав членів своєї бригади, як застосовувати на полі передові технології по вирощуванню різних культур, як використовувати досвід кращих механізаторів.

Творче використання передових технологій, висока культура землеробства, чистота полів, прямолінійність посівів, ретельне дотримання технології вирощування різних сільськогосподарських культур і високе почуття відповідальності кожного механізатора за доручену ділянку роботи, допомагали бригаді за будь-яких кліматичних умов одержувати високі і сталі врожаї всіх сільгоспкультур, які вони вирощували і дозволило бригаді майже кожного року займати призові місця у соцзмаганні механізаторів колгоспу і району. За ініціативою бригадира бригада систематично використовувала в своїй роботі найновіші досягнення агрономічної науки і передовий досвід новаторів. Але, перш ніж застосувати якусь новачку, у бригаді спочатку перевіряли її ефективність на своїх полях, а вже потім широко використовували і рекомендували її іншим бригадам. Майже кожного року на базі полів бригади Феня проводилися якісь семінари чи навчання різних категорій хліборобів, від механізаторів до головних спеціалістів і керівників господарств. Члени бригади охоче розказували і показували різним категоріям гостей як вони нагромаджують і зберігають у ґрунті вологу, борються з бур'янами, визначають строки сівби і норми висіву насіння, використовують добрива і різноманітну техніку та працюють по технологічним картам.

Багато передових технологій і прийомів були вперше в районі випробувані і впроваджені саме в бригаді Феня, а потім вже нашли широке застосування в господарствах району. Так вченими доведено, що передпосівна обробка мікроелементами насіння зернових культур підвищує їх врожай на 1-1,5 ц/га, цукрових буряків на 15-20 ц. А передпосівна обробка насіння

розмеленим суперфосфатом (300-500 г на гектарну норму) за своєю ефективністю дорівнює передпосівному внесенню в рядки 50 кг цього добрива. У бригаді Феня переконалися в цьому і почали все насіння перед посівом обробляти мікроелементами і порошком суперфосфату. Як показав досвід бригади Феня, сівба соняшника підсушеним насінням з абсолютною вагою 110-120 г підвищує врожай на 1,5 – 2 ц/га.

Досвід бригади Феня підтвердив давно відому істину, що надранні посіви ярових культур дають більший врожай бо врожай краще вікористовує зимовий запас вологи, швидше визріває і менше підпадає під літню посуху. У 1965 р. у бригаді сівбу ярих колосових провели до 27 березня і одержали ячменю по 23,6 ц, вівса по 21 ц., ярої пшениці по 16,2 ц. У 1966 році сівбу закінчили ще раніше - до 16 березня і одержали добрий врожай.

Часті невдачі з вирощуванням озимих хлібів змусили бригаду більш уважніше поставитися до вирощування різних ярових культур. Бригада Феня вперше в районі почала відроджувати вирощування проса. Врожаї проса почали підвищуватися, коли бригада за методом М.Посмітного почала сіяти просо в 3-й декаді квітня, що значно раніше ніж сіяли в нашій місцевості. Але Фень у 1964 р. пішов далі Посмітного і крім ранніх посівів запровадив у себе ще й широкорядний спосіб посіву проса з подальшою міжрядною обробкою. В результаті одержав врожай по 26 ц/га, а не 7-8 ц., як було раніше. Цей цінний досвід Феня відразу підхопили хлібороби інших бригад колгоспу та господарств району. В результаті цього ранні квітневі широкорядні посіви зробили просо культурою високих і сталих врожаїв. І район щорічно став одержувати близько 20 центнерів.

Використання рідких добрив - було новим явищем у землеробській практиці. За ініціативою В.А.Феня його тракторна бригада одною з перших в районі почала застосовувати рідкі

азотні добрива. Бригадою випробовані різні методи і строки внесення і аміачної води і безводного аміаку під різні культури. Нагромаджений досвід переконливо довів високу виробничу і економічну ефективність рідких азотних добрив. При внесенні 60-80 кг таких добрив підвищується врожай кукурудзи на зерно майже в 2 рази, а при внесенні 400-450 кг/га аміачної води врожай зеленої маси кукурудзи збільшується в 2,3 рази і досягає 300-350 ц/га. Відпрацьований бригадою Феня метод застосування рідких добрив був взятий на озброєння всіма господарствами району.

На позитивні здобутки бригади В.А.Феня в 1967 році в значній мірі вплинули і соціалістичні змагання по достойній зустрічі 50-річчя Радянської влади і змагання за звання «Колектив високої культури землеробства». Боротися за почесне звання «Колектив високої культури землеробства» виявили бажання 67 тракторних бригад, 182 механізовані ланки, в яких працювало 1166 механізаторів.

Розглянувши підсумки змагання за звання бригади високої культури землеробства в 1967 році, бюро райкому партії та виконком районної ради 18 грудня 1967 року визначили, що

**Герой Соціалістичної праці В.А.Фень
серед механізаторів колгоспу на "Святі
врожаю", 1974 рік**

переможцями у змаганні
являються тракторна
бригада №3 колгоспу
«Прогрес» (бригадир
В.А.Фень), яка виростила
на площі 1167 га по 26,5
ц. зерна, в т.ч. зернової
кукурудзи по 36 ц., проса
по 20,6 ц., цукрових
буряків по 207 ц.,
силосної кукурудзи по
223ц; та тракторна
бригада №1 радгоспу
№10. Бригади одержали

дипломи першого ступеня та грошові премії по 150 крб. Бригадири одержали безкоштовні путівки на ВДНГ, механізатори бригад отримали Почесні грамоти.

«Виробничий успіх – результат зусиль усього колективу. Але його не можна добитися без твердої волі, наполегливості і умінь керівника цього колективу. Ця якість є в бригадира Василя Андрійовича Феня. В.А.Фень – досвідчений механізатор району. Більша частина його життя пройшла на полі, серед людей. Не маючи (як і більшість людей старшого покоління) спеціальної освіти, він наполегливою працею, допитливим селянським розумом вивчав закони, знання яких примушує землю бути щедрою. Василь Андрійович уважно ставився до рекомендацій і порад спеціалістів. «Співдружність з наукою – характерне явище для сьогоденного хлібороба. Для бригади давно стали виробничою нормою передова технологія і висока культура землеробства. Чистота полів, прямолінійність посівів викликають радість навіть у людей, які не знайомі з сільським господарством...»

За багаторічну сумлінну новаторську працю, успішне виконання виробничих планів і соціалістичних зобов'язань, впровадження наукових досягнень і власних передових технологій
В.А.Фень
нагороджений багатьма
Почесними грамотами,
нагрудним значком
«Відмінник
соціалістичного змагання
УРСР», значком «Знатний
кукурудзовод України»,
орденом Трудового
Червоного Прапора,
орденом «Знак Пошани».

*Голова колгоспу Павленко вручає
В.А.Феню Почесну грамоту*

«За выдающиеся успехи, достигнутые в развитии сельскохозяйственного производства и выполнении пятилетнего плана продажи государству продуктов земледелия и животноводства» Указом Президії Верховної Ради СРСР від 8 квітня 1971 року Ф е н ю Василю Андрійовичу присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці з врученням йому ордена Леніна і Золотої медалі «Серп і Молот»

В.А.Фень приймав активу участь у партійній і громадській роботі села і району. Неодноразово обирався делегатом районних і обласних партійних і профспілкових конференцій. Обирався депутатом районної і сільської рад, добросовісно виконував свої депутатські обов'язки, часто виступав перед школярами та молоддю. Користувався високим авторитетом і повагою серед хліборобів Сватівщини і жителів села Мілуватки.

Хлібороби Сватівщини, які знайомі з новаторськими технологіями і прийомами В.А.Феня, чи були просто добре з ним знайомі, ще будуть довго згадувати добрим словом цю талановиту, добру і безкорисну людину, справжнього патріота Мілуватки і Сватівщини, який на протязі багатьох років своєю високопродуктивною і звитяжною працею прославляв свій край, свою Сватівщину.

У 1983 році після нещасного випадку одного із трактористів його бригади, він був звільнений з посади бригадира і призначений слюсарем, а 2 березня 1985 рішенням правління колгоспу він був призначений начальником молочного комплексу МТФ №2, де і працював до виходу на пенсію 21 квітня 1987 року.

Помер Василь Андрійович Фень 16 січня 2004 року. Похований в селі Мілуватка на кладовищі «На горі» по вул. Підгорній.

В.А.Фень в родинному колі

Література

1. М.Г.Біловол, А.А.Гнатенко. Бригади високої культури землеробства. «Донбас».Донецьк.1968.
2. П.М.Григоренко.Міцніє економіка села. «Донбас».Донецьк.1970.
3. Районні газети «Ленінським шляхом» №85 від 19.07.1976 ; №46 від 17.04.1971; №44 від 13.04.1971. №52 від 1.05.1971;
4. Райгазета «Новини Сватівщини» №:6 від 21.01.2004.

Герой Соціалістичної Праці
Фоменко Дмитро Іванович

Знатний дояр радгоспу «Дружба» міста Сватове.

Дмитро Іванович Фоменко народився 15 вересня 1928 року в селі Кринички Куп'янського району Харківської області в сім'ї робітників. Після закінчення сільської неповної середньої школи, ще підлітком почав працювати робітником на залізничній станції Куп'янськ. У 1949 році одружився з Наталією Кирилівною Повертайло, яка згодом народила йому четверо дітей.

За порадою родичів у 1956 році молода сім'я Фоменків переїздить до міста Новодружевськ, де Дмитро Іванович влаштувався працювати скотарем у радгосп «Горняк», який був розташований за декілька кілометрів від Новодружевська. Але незадовільні побутові умови і відсутність у селищі радгоспу школи для дітей змусили сім'ю прислухатися до порад другого родича із Сватового і у 1961 переїхати до 1-го відділення Сватівського радгоспу «Дружба», де Дмитро Іванович, як переселенець, отримав будинок і став працювати скотарем на цьому відділку.

У цей час радгосп «Дружба», який спеціалізувався на виробництві молока, виступив у районі ініціатором зниження собівартості молока, яка була у районі дуже високою і робила всю молочну галузь нерентабельною. На фермах радгоспу були встановлені доїльні апарати і різні механізми, які в значній мірі полегшили працю тваринників. На основі цього було прийнято рішення збільшити групи корів з 12-15 до 25. Та зробити це було дуже важко, бо жодна з доярок не наважувалась зробити це першою. Тоді по рекомендації керівництва радгоспу молодий комуніст М.Г.Світочний вирішив стати доярком і набрав групу із 25 корів. І не знизив продуктивність, а збільшив надої з 1820 кг до 1900 кг. Про успіх Світочного заговорили і широко його рекламували. А коли він збільшив свою групу корів до 50 голів і добився значного підвищення надоїв, це викликало великий резонанс, і справи почали змінюватися на краще.

Комуніст Дмитро Фоменко, який працював скотарем на цій же фермі, за прикладом Світочного, теж став доярком. Набрав

групу в 50 корів і викликав Світочного на змагання, а згодом випередив його. А потім Д.І.Фоменко набрав групу в 100 корів і не припустив зниження надоїв. Це остаточно переконало багатьох доярок, що можна значно збільшити групу корів і отримувати вищу заробітну плату за рахунок підвищення продуктивності праці. За прикладом М.Г.Світочного і Д.І.Фоменка доярки радгоспу М.М.Бондаренко, Г.В.Коновалова, Г.Л.Губіна збільшили свої групи корів до 25 голів. За ними послідували інші доярки радгоспу й інших господарств району.

На протязі багатьох років Д.І.Фоменко обслуговував велику групу корів в 100-120 голів і поступово довів надій на кожну фуражну корову до 3 тисяч кг. і вище.

Підбивши підсумки роботи працівників сільського господарства за минуле семиріччя ЦК КПРС і Уряд нагородили орденами і медалями тих працівників, які домоглися найкращих результатів у роботі. І серед них значна група працівників сільського господарства нашого району була нагороджена урядовими нагородами.

«За выдающиеся успехи, достигнутые в развитии животноводства, увеличении производства и заготовке мяса, молока, яиц, шерсти и другой продукции сельского хозяйства»
знатному доярку
Луганщины Ф о м е н
к у Дмитру Івановичу
Указом Президії
Верховної Ради СРСР
від 22 березня 1966 року
було присвоєно високе
звання Героя
Соціалістичної Праці з
врученням йому Золотої
медалі «Серп і Молот»

НАГОРОДА ЗОБОВ'ЯЗУЄ

РОЗПОВІДАЄ ДОЯР РАДГОСПУ «ДРУЖБА» Д. І. ФОМЕНКО

—Кожній людині приємно і радісно, що відзначають її заслуги перед Батьківщиною. І коли її праця оцінена вищою нагородою країни, радість немовби подвоюється.

Присвоєння мені почесного звання Героя Соціалістичної Праці я розцінюю як визнання не тільки моїх особистих заслуг, але й всього колективу радгоспу, моїх товаришів по роботі.

З добрими показниками зустрічають XXIII з'їзд нашої партії тваринники першого відділення. Вони виконали зобов'язання по надою молока. Зокрема, я надоїв з початку року 50 тонн молока або по 500 кілограмів на фуражну корову.

Але разом з цим нагорода багато до чого зобов'язує. Я так розумію: працювати треба ще краще, ще продуктивніше.

Герой Соціалістичної Праці
Д. І. ФОМЕНКО.

***Стаття в газеті Ленінським шляхом"
№38 від 29.03.1966, присвячена
Д.І.Фоменко***

На мітингу, присвяченому нагородженню урядовими нагородами кращих працівників сільського господарства району, керівники району і радгоспу «Дружба» гаряче поздоровили нагороджених і побажали їм подальших успіхів у роботі і особистому житті. Від імені нагороджених виступив Фоменко Д.І., який сказав: «Кожній людині приємно і радісно, що відзначають її заслуги перед Батьківщиною. А коли її праця оцінена вищою нагородою країни, радість, немовби, подвоюється. Присвоєння мені почесного звання Героя Соціалістичної Праці я розцінюю, як визнання не тільки моїх особистих заслуг, а й усього колективу радгоспу, моїх товаришів по роботі. З добрими показниками зустрічають XXIII з'їзд нашої партії тваринники 1-го відділення. Вони виконали зобов'язання по надоях молока. Зокрема, я надоїв з початку року 50 т молока або 500 кг на фуражну корову. Але разом з цим нагорода багато до чого зобов'язує. Я так розумію: працювати треба ще краще, ще продуктивніше» (*«Ленінським шляхом» за 29.03.1966 р.*)

Деякі доярки радгоспу закидали Фоменку, що він набрав у свою групу вже роздояних корів і тому одержує великі надої. Щоб довести, що його успіх не випадковий і він вміє успішно працювати, Дмитро Іванович набрав собі нову групу корів із первісток. Секретар парткому радгоспу В.Вишневецький про це писав в газеті: «У цьому році знатний дояр, Герой Соціалістичної Праці Д.І.Фоменко, набрав нову групу корів. Всі вони первістки червоно-степової породи. Непогані результати роботи у Дмитра Івановича. З початку року він надоїв від кожної із 70 корів по 2 тисячі кг молока. А всього він доглядає 100 голів.»

Невдовзі після присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці, Фоменка Д.І. було призначено завідуючим МТФ. І ферма під його керівництвом успішно виконувала свої виробничі плани і зобов'язання, займаючи призові місця у соцзмаганні ферм радгоспу.

Деякий час Дмитро Іванович працював скотарем МТФ і робітником кормоцеху.

16 січня 1981 року Д.І.Фоменко, при нез'ясованих обставинах, трагічно загинув. Похований у місті Сватове на Західному кладовищі (вул.ім.Столбового).

Дмитро Іванович Фоменко був скромною, спокійною, відповідальною і надзвичайно працьовитою людиною, яка щиро вболівала за доручену справу. Він мав велику силу волі і витримку, інакше б він не зміг витримати той напружений розпорядок дня, по якому він жив і працював. Дмитро Іванович кожного дня вставав дуже рано - о 3-й годині ночі і уже за 30 хвилин був на фермі, чистив корів і стійла, годував тварин і готувався до дойки. З 5-ї години на протязі 2-3 годин проводив доїння корів своєї групи. Після прибирання о 8-9 годині йшов додому. По обіді, з 11 до 13-14 годин повторював ранкову роботу, а з 16 години і майже до 21-ї години проводив вечірню дойку. Ось так щодня без вихідних і святкових днів працював знатний дояр Луганщини Дмитро Іванович Фоменко. Хоч він і мав право на 4 дні відпочинку на місяць, але ними він користувався дуже рідко, тільки вразі гострої потреби.

Велика працелюбність Дмитра Івановича Фоменка, його висока відповідальність і ефективність роботи будуть завжди слугувати прикладом для наслідування нинішнім і майбутнім поколінням тваринників.

Д.І.Фоменко був засновником цілої династії тваринників. Його дружина – Наталія Кирилівна спочатку допомагала чоловіку обслуговувати його велику групу корів, а потім сама набрала групу в 50 корів і з 1966 по 1985 рік працювала дояркою на тій же фермі, де працював чоловік. Наталія Кирилівна першою в радгоспі добилася 3-тисячного надою на фуражну корову. І увесь час надоювала від своєї групи по 3-3,5 тисяч кг молока на фуражну корову.

Їх донька – Сафронова Лідія Дмитрівна після закінчення курсів завідуючих тваринницьких ферм, працювала на фермі на різних посадах. Після створення АФ «Слобожанська» працювала тут лаборантом МТФ, а потім на протязі довгого часу до виходу на пенсію працювала бригадиром МТФ. Вона

досвідчений спеціаліст своєї справи і вмілий організатор. МТФ під час її керівництва була одною із кращих у районі.

Герой Соціалістичної праці Д.І.Фоменко проводить навчання з доярками району.

Л і т е р а т у р а

1. П.М.Григоренко. *Міцніє економіка села. «Донбас».* Донецьк. 1970.
2. Газета «Ленінським шляхом» №38 від 29.03.1966; №77 від 30.06.1966; №133 від 07.11.1966.

Герой Соціалістичної Праці
Цвітенко Прасковія Семенівна

Знатна свинарка колгоспу «40 років Жовтня». Село Преображенне Нижньодуванського району.

Прасковія Семенівна Цвітенко народилася 12 жовтня 1916 року в селі Преображенному Нижньодуванського району в селянській родині. Батько помер, коли дівчинці ледве виповнився 1 рік і мати одна з трьома дітьми намагалася якось звести кінці з кінцями. Параска дуже рано прилучилася до важкої селянської праці і добре знала ціну хліба. Щоб якось допомогти матері, у 13 років Параска покинула школу і пішла працювати до колгоспу ім.Шевченка. Працювала на рядових роботах, охоче бралася за будь-яку роботу, яку їй доручали і намагалася всіма силами виконати цю роботу і не відставати від дорослих.

Перед війною 5 років працювала на рядових роботах у радгоспі «Учебний», а коли розпочалася Велика Вітчизняна війна, провівши своїх старших братів на фронт, Параска з іншими односельцями була мобілізована на створення оборонних споруд. Дуже важко доводилося дівчатам майже увесь світовий день рити окопи, бо треба було виконати свою денну норму. А як не справлялися вдень то доводилося працювати і пізнього вечора.

У лютому 1943 року, після звільнення району від окупантів, Параска почала працювати на рядових роботах у колгоспі свого рідного села Преображенне, а в 1947 році її, як працювиту і відповідальну працівницю, направили на постійну роботу на свиноферму свинаркою. Спочатку у молодій свинарки не все ладилося, але вона не опускала руки. Маючи тільки початкову освіту, дівчина наполегливо вчилася. Спочатку вона набиралася досвіду у більш досвідчених свинарок своєї ферми, а потім з допомогою зоотехніка почала знайомитися з науковими досягненнями і породовим досвідом кращих свинарок. А потім потихеньку почала застосовувати цей досвід у своїй роботі.

Завдяки впровадженню прогресивних методів вирощування свиней, старанню і наполегливості, Прасковія Семенівна з кожним роком добивалася все кращих і кращих результатів своєї

роботи. Так, якщо у 1955 році вона отримала по 25 поросят від кожної закріпленої основної свиноматки, то у 1956 р. – 31, 1957р. – 27, 1958 р.- 31, 1959 р. – 30, 1960р. – 35, 1961р. – 36 поросят від кожної основної і разових свиноматок.

Будучи вже досвідченим майстром своєї справи і відомою людиною не тільки в районі, а й в області, П.С.Цвітенко ще наполегливіше і завзятіше використовувала передові прогресивні методи роботи кращих майстрів та розробляла і впроваджувала свої методи і прийоми вирощування свиней і добивалася ще кращих результатів. Виступаючи у районній газеті від 28 липня 1960 року вона заявила: «На початку цього року я взяла зобов'язання одержати у 1960 році по 32 поросят на свиноматку. Але ще на весні я переглянула свої зобов'язання і вирішила одержати по 35 поросят на свиноматку.» І слова вого вона дотримала, за 1960 рік вона отримала по 35 поросят на свиноматку.

Повернувшись з Москви, Цвітенко, в районній газеті від 17 жовтня писала: «Я була делегатом історичного XXII з'їзду КПРС, який затвердив програму побудови комунізму в нашій країні. Повернулася я із

П.С.Цвітенко серед делегатів XXII з'їзду КПРС від Луганської області

Москви і поставила перш за все перед собою завдання: уже в першому році будівництва комунізму виконати свій план, бо я ж комуніст, делегат з'їзду, на мене будуть рівнятись, з мене будуть брати приклад... Ще раніше брала зобов'язання одержати від своєї групи свиней за семирічку 1272 поросят. І ось, коли повернулась з Москви, вирішила виконати цей план на три роки раніше. Сьогодні (17 жовтня 1962 р.- прим.авт.) я можу

доповіді трудівникам району, комуністам, свинаркам господарств нашого виробничого управління, що слова свого дотрималася. Намічений план на семирічку перевиконано. Від моєї групи свиней передано на відгодівлю 1304 поросят. Добре йдуть справи і з виконанням річного зобов'язання. До кінця року я повинна одержати по 35 поросят на основну свиноматку разом із разовими свиноматками, вже є по 32,4 поросят. Отже, зобов'язання виконаю.» І дійсно своє зобов'язання вона виконала.

Багато це чи мало 35 поросят на кожну свиноматку? Для порівняння зазначу, що коли Цвітенко брала зобов'язання одержати по 35 поросят, то передова в районі СТФ, на якій працювала і сама Прасковія Семенівна, мала зобов'язання одержати по 24 поросят на кожну свиноматку. Таким чином, приплод по 35 поросят на кожну свиноматку, це дуже високий показник роботи визначного майстра, це найвищий показник роботи на той час не тільки в районі й області, а й по всій Україні.

За довголітню високопродуктивну і новаторську працю П.С.Цвітенко у 1961 році було присвоєно звання «Ударник комуністичної праці». Вона була нагороджена медаллю «За доблесну працю в ознаменування 100-річчя ві дня народження

П.С.Цвітенко на фермі, серед колег

В.І.Леніна» і медаллю «За трудову доблесть»

«За особые заслуги в развитии сельского хозяйства и достижение высоких показателей по производству зерна, сахарной свеклы, молока, мяса и другой продукции сельского хозяйства и внедрение

в производство достижений науки и передового опыта»
Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 лютого 1958
року Ц в і т е н к о Прасковії Семенівні було присвоєно
високе звання Героя Соціалістичної Праці з врученням їй
ордена Леніна і Золотої медалі «Серп і Молот»

П.С.Цвітенко була визнаним висококласним майстром одержання високих приплодів поросят і догляду за молодняком. У неї було чому повчитися і вона не скупилася і охоче передавала свій досвід іншим свинаркам, в першу чергу свинаркам своєї ферми. Сама Прасковія Семенівна про це говорила: «У мене є багато послідовниць, яких я навчила майстерності догляду за свиноматками і молодняком. Ось, наприклад, працює зі мною Ганна Киришук. Це скромна трудівниця, але руки в неї золоті. Вона вже має по 24 поросят на свиноматку. Непогані результати і в Зої Конищої та Марії Фалько...»

Свій багаторічний досвід роботи Цвітенко охоче передавала не тільки свинаркам свого колгоспу, а й свинаркам інших господарств району й області. Тому на свинофермі, де працювала Цвітенко, часто проводилися районні і обласні семінари.

У листопаді 1960 року у всіх обласних газетах Луганської області було опубліковано відкритий лист передових свинарок області до всіх працівників свинарства із закликом ще ширше розгорнути соціалістичне змагання за більш широкий розвиток свинарства в колгоспах і радгоспах області. Першою цього листа

П.С.Цвітенко розмовляє з головою колгоспу Т.А.Коваленком

підписала П.С.Цвітенко.

Про досвід роботи свинотоварної ферми бригади №4 колгоспу «40-річчя Жовтня» на чолі із старшою свинаркою П.С.Цвітенко було розглянуто на засіданні бюро райкому партії у лютому 1961 року. Бюро райкому партії в своєму рішенні схвалило цінний досвід роботи колективу свинотоварної ферми бригади №4 колгоспу «40-річчя Жовтня» і старшої свинарки цієї ферми Цвітенко П.С. З метою розповсюдження передового досвіду старшої свинарки, Героя Соціалістичної Праці П.С.Цвітенко, на бюро було вирішено створити школу передового досвіду розвитку свинарства. Керівником цієї школи була призначена П.С.Цвітенко. Секретарям партійних організацій і зоотехнікам колгоспів і радгоспів рекомендовано забезпечити у всіх господарствах вивчення і використання передового досвіду колективу СТФ бригади №4 колгоспу «40-річчя Жовтня».

Про досвід роботи знатної свинарки України Цвітенко П.С. головний зоотехнік райдержінспекції Кандабаров І.М. підготував і опублікував у 1963 році наукову статтю у журналі «Свиноводство СССР».

„Як же Вам вдалося так довго і так напружено пропрацювати на такій важкій і не престижній роботі?” Мабуть, треба було дуже сильно любити і цінувати свою роботу, щоб так достойно відповісти на це запитання кореспондента райгазети. «Без звички дуже складно було працювати. А потім, коли звикла, мені здавалося, що немає у світі кращої роботи, ніж моя. І так приємно було. На роботу йшла завжди з радістю, з особливим натхненням, бо ж розуміла: легко у цьому складному світі нічого не дається. Я щоранку вставала о 5-й годині, а лягала вже тоді, коли сонечко заходило... Робота моя дуже клопітка. Потрібно усе знати, якщо будеш добре працювати, то і гроші у тебе будуть, і держава не буде бідною». У районній газеті за 7 листопада 1960 року П.С.Цвітенко виступила із статтею «Друге народження», яку закінчила такими словами: «Найщасливішою вважаю я себе. Що потрібно людині для щастя? Воля - перш за

все, робота по душі, повага та довіра товаришів і відчуття того, що ти приносиш користь суспільству».

Незважаючи на те, що Прасковія Семенівна дуже напружено працювала, вона приймала активну участь у громадській роботі свого села і району. Була частим гостем у школах, часто виступала перед жителями села і приймала активну участь у роботі різноманітних районних і обласних заходів, часто виступала із статтями у районній газеті. Була добрим агітатором на своїй фермі. 1 березня 1959 року була обрана депутатом Верховної Ради УРСР, а 5 березня 1961 року обрана депутатом районної ради. І, незважаючи на зайнятість, вона приділяла багато уваги виконанню своїх депутатських обов'язків.

У 1970 році П.С.Цвітенко пішла на заслужений відпочинок. Із-за своєї напруженої роботи не змогла створити своєї родини і на старості залишилася одна. Поки існував колгосп - її не забували і всіляко допомагали. Допомогали й школярі. Але невпинно пролітали роки. Розвалився колгосп. Все рідше і рідше навідувалися школярі. Невідомі зlodії обманним шляхом забрали у неї всі нагороди. Забута і всіма покинута, хвора і немічна Прасковія Семенівна з великим жалем і болем у серці змушена була розпрощатися із своєю садибою і переселитися до Сватівського інтернату для людей похилого віку. І невдовзі, 17 жовтня 2005 року, Прасковія Семенівна Цвітенко відійшла у вічність.

Завдяки великій наполегливості Г.Т.Плющ на могилі П.С.Цвітенко було встановлено величний гранітний пам'ятник. Райрада, райдержадміністрація і міська рада добре підготували і провели на могилі П.С.Цвітенко мітинг з виступами друзів і знайомих, керівників району, міста і села Преображеного.

Багато добрих слів можна сказати про Героя Соціалістичної Праці, затну свинарку Цвітенко П.С. Безумовно, вона була ініціативним, творчим і висококласним майстром своєї справи, але перш за все багато людей, які її добре знали, відмічали її скромність, працелюбність, наполегливість і високий рівень відповідальності за доручену справу. Вона

користувалася великою повагою і авторитетом серед тваринників району і жителів села, бо поважала людей. Її життєвим кредом були такі вирази: «Кожен повинен трудитися на своїй ділянці виробництва сумлінно з чистою совістю», «Людей і роботу поважати треба – ось і вся умова добробуту».

Колишній секретар парткому колгоспу К.Г.Підпригора підкреслює такі риси П.С.Цвітенько, як працелюбність і людяність. А доярка колгоспу З.М.Шевченко говорить: «Ще в дні моєї юності мені хотілося походити на

Прасковію Семенівну. І сьогодні, працюючи дояркою, не залишаю мрії добитися високих надойв, заслужити повагу подруг і всього колективу». А головний зоотехнік райдержінспекції І.М.Кандабаров так відзивався про Цвітенько: «Людиною вона була на рідкість простою, добросовісною, яка душею вболівала за справи на фермі... Незважаючи на високі нагороди, Цвітенько П.С. була людиною відкритою, скромною, товариською... Ця жінка дійсно присвячувала себе і своє життя праці, днювала й ночувала на фермі, особливо, коли проходили опороси».

Простота, скромність, працелюбність, любов до своєї справи і велике почуття відповідальності за доручену справу – ось основні риси портрета знатної свинарки, Героя Соціалістичної Праці Прасковії Семенівни Цвітенько, яка на ділі довела, що коли дійсно любиш свою справу, якою займаєшся, якою б маленькою і неprestижною вона не була, можна

досягнути значних успіхів у роботі і високого визнання серед людей.

Людина славиться своєю працею – стверджує народна мудрість. Вірно і влучно сказано. Прасковія Семенівна Цвітенко на протязі багатьох років своєю кропіткою високопродуктивною працею гідно прославляла свій колгосп, своє село і свій район, своїми переконливими успіхами надихала колег і сільських трударів на звитяжну високопродуктивну працю.

Закінчити розповідь про нашу славну землячку дозвольте словами пісні «Героїня», слова якої написані учителем Маньківської школи Г.Є.Титко, а музика заслуженим працівником культури Л.Є.Верцуном, мешканцями села Преображенне.

*Героїня Паша – це ж бо гордість наша.
Їй всміхнулось щастя в творчому труді.
Серцем трудівничим всіх на подвиг кличе.
Дружньо йдуть за нею літні й молоді*

*Кожен труд свій множить, бо усіх тривожить.
Нагорода Паші – Зірка Золота.
Пашу ми вітаєм, в пісні прославляєм.
Щастя їй бажаєм й довгії літа.*

*Дорогії друзі, в радості - не в тузі.
Вип'ємо чарчину, може й не одну.
За Цвітенко Пашу – Героїню нашу.
За щасливу долю світлу і ясну.*

Література

1. Матеріали В.М.Приня

<http://svatovo.lg.ua/people/heroes/cvitenko.html>

2. Районна газета «Ленінським шляхом» за 28.07.1960; за 7.11.1960; за 17.10.1962; за 5.05.1987.

Герой Соціалістичної Праці
Шевченко Данило Федорович

Директор радгоспу ім.Шевченка села Щербані Полтавського району Полтавської області.

Данило Федорович Шевченко народився 25 грудня 1899 року в селі Софіївка Нижньодуванської волості Куп'янського повіту в селянській родині. Після закінчення початкової школи з 12 років батракував у поміщиків. З малих років пізнав нужду і важку селянську працю. В пошуках кращої долі він відправляється на Донбас на заробітки. Тут, у Лисичанську, з 1915 по 1918 рік він працював на різних шахтах. Тут у шахтарських колективах формувався і гартувався його незламний характер.

У 1918 році Д.Ф.Шевченко був призваний до лав Червоної Армії. Воював на різних фронтах, приймав участь у розгромі врангелівських військ, а з 1920 року служив у береговій обороні Чорноморського флоту.

Після демобілізації працював на радянській роботі – був головою Софіївської сільради. Тут він зустрівся і одружився з молодою трудівницею Поліною Юхимівною, яка стала вірною супутницею на все життя.

Після закінчення у 1927 році Харківської школи радянсько-партійного активу, працював головою Сеньківського районного сільськогосподарського союзу, а потім був направлений на роботу в Крим, де з 1929 по 1934 рік працював директором радгоспів «Вишневий сад», ім. 9-ї Кримської кавалерійської дивізії та ім. Сталіна.

У 1935 році Шевченко переїздить до Полтавської області і призначається директором одного із «важких» радгоспів. Так Данило Федорович Шевченко став директором садівничого радгоспу імені Шевченка Полтавського району Полтавської області. І не знав він тоді, що з цим радгоспом буде тісно пов'язане все його подальше трудове життя.

Положення в радгоспі, куди він прибув, було дійсно важким. І хоч головною галуззю спеціалізації було садівництво, проте сади були дуже занедбані і позаростали бур'янами. Не краще було становище і з ягідниками, яких нараховувалося до 10

гектарів. Декілька ставків, які були в радгоспі, були покинутими, обміліли, замулилися і не приносили користі. Плани виробництва продукції, як правило, не виконувалися. Радгоспна каса була пустою.

Новому директорові вдалося своєю енергією, наполегливістю і досвідом згуртувати людей і всилити в них віру в успіх. Люди в нього повірили, бо побачили в ньому справжнього господаря і пішли за ним. І закипіла робота. Привели в порядок сад, ягідник, почали вирщувати овочі, баштанні культури. Одержали непоганий прибуток і змогли вкласти значну суму грошей в розширення виробництва. Але завершити всі розпочаті і заплановані роботи не вдалося, бо розпочалася війна.

Під час Великої Вітчизняної війни радгосп був евакуйований у Балашовський район Саратовської області, де Д.Ф. Шевченко працював директором підсобного господарства шпиталю №1876.

Після звільнення Полтавщини від німецько-фашистських окупантів, Шевченко повертається додому і 3 серпня 1943 року приступає до відновлення зруйнованого радгоспу. З великими труднощами працівники радгоспу під керівництвом Шевченка за короткий період відновили роботу всіх галузей господарства, бо їх продукція вкрай була потрібна фронту.

Багато років працював Данило Федорович директором радгоспу. За час його роботи господарство розквітло на повну силу, стало багатогалузевим, високорентабельним і міцно трималося в числі передових господарств. Але головною галуззю спеціалізації залишилося садівництво. На 1969 рік радгоспний сад займав 738 гектарів, на 430 гектарах він щедро плодоносив. З одержаного за 1969 рік 1млн. 436 тис. карбованців чистого прибутку 80,9 % давало садівництво. Із року в рік підвищувалася врожайність плодових дерев. У 1968 році насінневі (яблука, груші) дали понад 199 центнерів плодів з гектара, кісточкові (вишні, сливи, жерделі) – 56,4 ц.(план 25 ц.), а ягідники – 21,9 центнерів з гектара при плані – 20 ц. Особливою гордістю Данила Федоровича був посаджений під

його керівництвом невеличкий (5 га) виноградник, який давав непоганий для цієї місцевості врожай – до 100 центнерів з гектара.

На відміну від інших господарств, у радгоспі ім.Шевченка не пропадало жодного кілограму врожаю. Всі плоди, які були непридатні для реалізації чи зберігання, направлялися на переробку в цех техпереробки, який виготовляв компоти, соки, вина та іншу продукцію і давав щорічно біля 200 тисяч карбованців прибутку.

Крім фруктів, радгосп із року в рік вирощував високі врожаї зернових. Так, у 1968 році було собрано в середньому по 24,4 центнера зернових, в т.ч. озимої пшениці по 31,1 центнера з гектара.

Для забезпечення свіжими овочами робітників радгоспу і жителів Полтави в радгоспі на полях і в теплицях круглорічно займалися вирощуванням овочів. Для цього було побудовано тепличний комплекс площею близько 4-х тисяч квадратних метрів. Добрі доходи давало і високопродуктивне молочне тваринництво. Щорічно від кожної корови надоювали понад 3 тисячі кг молока. По виробництву м'яса радгосп був у числі кращих господарств району. Поповнювали доходи радгоспу і велика пасіка та ставкове рибництво.

За багаторічну сумлінну працю, успішне виконання виробничих планів і соціалістичних зобов'язань Данило Федорович Шевченко неодноразово нагороджується Похвальними грамотами, подяками, пам'ятними знаками та урядовими нагородами.

«За успехи, достигнутые в увеличении производства и заготовок картофеля, овощей, плодов и винограда» Указом Президії Верховної Ради СРСР від 30 квітня 1966 року Ш е в ч е н к у Данилу Федоровичу присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці з врученням йому ордена Леніна і Золотої медалі «Серп і Молот»

Данило Федорович був працювитою, простою і доброю людиною. Дуже любив землю і квітучий яблуневий сад. Він приймав активну участь у партійній і громадській роботі і користувався великим авторитетом і повагою серед працівників радгоспу і жителів району.

Помер Д.Ф.Шевченко в 1974 році. Похований в м.Потаві.

У квітні 2009 року у селі Оборотно́вці Сватівського району була встановлена і урочисто відкрита гранітна меморіальна дошка з портретом Д.Ф.Шевченка, на якій викабані слова: **«В с. Софиевка Оборотно́вского сельсовета родился Герой Социалистического труда Шевченко Данил Федорович. 1899 – 1974. Сквозь годы светит нам всегда – звезда Героя Соцтруда»**

Меморіальна дошка на честь Д.Ф.Шевченка, встановлена на приміщенні Оборотно́вської сільради

Читаючи ці слова, хочеться вірити і сподіватися, що зірка Героя Соцпраці Шевченка Динила Федоровича ще довго буде світитися у пам'яті і серцях нинішнього і майбутніх поколінь сватівчан, надихаючи їх на нові трудові звершення в ім'я нашої Вітчизни.

Л і т е р а т у р а

1. Матеріали В.М.Приня

<http://svatovo.lg.ua/people/heroes/shevchenko.html>

2. Газета «Новини Сватівщини». №31-32 від 17 квітня 2009 року.

ЗМІСТ:

Передмова

I. Звеличені працею

II. Герої Соціалістичної праці

1. Бакай Г.О.
2. Белік Г.П.
3. Кравцов В.Я.
4. Палійов Й.Я.
5. Попова А.М.
6. Рибальченко І.С.
7. Турок В.І.
8. Фень В.А.
9. Фоменко Д.І.
10. Цвітенко П.С.
11. Шевченко Д.Ф.

Автор: **Леонід Миколайович Королько**

Рецензенти: **В.В.Волков**
Г.Т.Плющ
В.П.Супрун

Коректор: **О.С.Слободян**

Відповідальний за випуск:

Комп'ютерна верстка та дизайн: **О.С.Цимбал**

Друк:

Наклад _____ екз.